

Finansdepartementet

Yttrande över betänkandet, Nätt och jämnt - Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (SOU 2024:50)

Sammanfattning

Kommittén har genomfört en ambitiös och omfattande översyn av den kommunalekonomiska utjämningen inklusive LSS-utjämningen.

Jönköpings kommun är generellt positiv till utredningens förslag. Även om kommunen avstyrker vissa delar bör förslagen hanteras som en helhet. När en kommun granskar utfallet av samtliga förändringar i ett så här omfattande system sker det främst utifrån vad som händer på sista raden för den egna kommunen samt hur resultatet förhåller sig till utfallet för andra kommuner.

När det gäller LSS-utjämningen avstyrker Jönköpings kommun förslaget om att ta bort personalkostnadsindex. Denna förändring är inte lämplig att genomföra innan huvudmannaskapet för personlig assistans övergått till staten.

Synpunkter från Jönköpings kommun

Översyn av kostnadsutjämning

Befolkningsminskning (avsnitt 6.9)

Enligt utredningens förslag ska kommuner som har haft en minskad folkmängd med minst två procent under de senaste fem åren få en ersättning. Med den förväntade demografiska utvecklingen finns det anledning att tro att en sådan gräns innebär att antalet kommuner som kvalificerar sig för bidraget kommer att öka. Gränsen baseras heller inte på skattningar av strukturella faktorer som förklarar variation i kommuners kostnader/skatteintäkter. Det förefaller dessutom oklart vilka tillkommande merkostnader som modellen är avsedd att täcka. Gränsen på två procent bör därför höjas.

Översyn av LSS-utjämning

Sammansättningen av ärenden med personlig assistans i Jönköpings kommun skiljer sig från såväl riket som R12-kommunerna. Andelen brukare

som har personlig assistans enligt LSS är betydligt högre i Jönköpings kommun. Under andra delen av 2010-talet genomförde Försäkringskassan ett stort antal omprövningar av beslut om personlig assistans enligt SFB. Andelen omprövningar verkar ha varit betydligt mer omfattande i Jönköping jämfört med riket som helhet. Det innebär att Jönköpings kommun har en betydligt högre vårdtyngd avseende personlig assistans (LSS) jämfört med riksgenomsnittet. Det kan inte förklaras på annat sätt än att det finns stora skillnader mellan olika regioner när det gäller Försäkringskassans bedömningar. Eftersom personlig assistans enligt LSS bekostas av respektive kommun får fördelningen mellan de olika insatserna stor påverkan på kommunens kostnader per brukare.

Jönköpings kommun har i LSS-utjämningsen 2024 ett personalkostnadsindex som uppgår till 1,163. Det innebär att Jönköpings kommun i utjämningsen bedöms ha en vårdtyngd avseende LSS-insatser som resulterar i 16 procent högre personalkostnader per insats jämfört med genomsnittet för riket. I nuvarande system ersätts kommunen till 70 procent för beräknad tillkommande personalkostnad för vårdtyngd enligt ett personalkostnadsindex. Om personalkostnadsindex tas bort samtidigt som ansvaret för personlig assistans enligt LSS ligger kvar på kommunen övervältras denna kostnad helt på kommunen.

Jönköpings kommun avstyrker utredningens förslag att ta bort personalkostnadsindex inom LSS-utjämningsen. Denna förändring är inte lämplig att genomföra innan huvudmannaskapet för personlig assistans övergått till staten.

Merkostnadskomponent för högt strukturellt löneläge

I flera av kostnadsutjämningsens delmodeller används ett index för att beräkna strukturellt löneläge för en kommun. Indexet avser att korrigera för att lönenivåer varierar mellan landets olika delar och att framför allt storstadsregioner generellt har högre lönenivåer. Jönköpings kommun anser att det är rimligt att utjämna för skillnad i lönenivåer mellan olika arbetsmarknadsregioner om de är strukturellt betingade. Metoden som används i utjämningsen blandar dock in nivån på taxeringsvärdet för småhus på kommunnivå för att förklara skillnader i strukturellt löneläge. I motsats till småhus så rör sig arbetskraft ganska obehindrat över kommungränser och inte minst gäller detta i våra allra största arbetsmarknadsregioner i och runt storstäderna. Rimligtvis möter kommunerna som ingår i denna typ av regioner ungefär samma lönekostnad när man ska rekrytera en sjuksköterska, undersköterska eller lärare. De lönekostnadsindex som utredningen tagit fram innehåller dock fortsatt en variation mellan kommuner i samma arbetsmarknadsregion som verkar svårförklarlig. Rimligtvis beror detta på användandet av variabeln taxeringsvärde småhus i modellen.

Statsbidrag bör vara generella

Jönköpings kommun tillstyrker utredningens förslag om att huvudprincipen ska vara generell bidragsgivning. Kommunen tillstyrker även förslaget om att det i de fall det kan vara motiverat med riktade statsbidrag ska dessa utformas på ett sätt som inte ger onödiga kostnader hos de kommuner som ska söka de riktade statsbidragen.

Införandebidrag

Förslaget om ett fast införandebidrag som begränsar en enskild kommuns försämring till maximalt 500 kr/invånare baseras inte på skattningar av hur strukturella faktorer förklarar variation i kommuners kostnader/skatteintäkter. Jönköpings kommun anser att gränsen på 500 kronor per invånare bör höjas, alternativt bör bidraget helt tas bort. Utjämningsen bör så långt som möjligt baseras på aktuella, relevanta och opåverkbara variabler som förklarar skillnader i kostnader/skatteintäkter mellan kommuner som beror på struktur. Permanenta ersättningar som utgår till vissa kommuner på grund av tidigare genomförda förändringar av utjämningsystem bidrar inte till att stärka tilltron till utjämningsystemet. Flertalet av de kommuner som idag erhåller strukturbidrag som kompensation för tidigare bidragsminskningar tjänar mycket på de förändringar av utjämningsystemen som kommittén föreslår. Möjligtvis innebär detta en möjlighet att helt ta bort permanenta bidrag till kommuner som har förlorat bidrag i samband med tidigare revideringar av utjämningsystemet.

Förslag att inrätta en ny statlig delegation (15.4.4)

Jönköpings kommun avstyrker förslaget om att använda anslaget för kommunalekonomisk utjämning för att finansiera en ny delegation enligt betänkandets förslag. Sådana kostnader bör finansieras med särskilda medel avsatta för ändamålet.

Betydelsen av offentlig och tillgänglig statistik

Det är viktigt att utjämningsen även fortsättningsvis bygger på offentlig och tillgänglig statistik i syfte att skapa transparens och förståelse för utfallen för kommuner i de olika delmodellerna. Användandet av offentlig och tillgänglig statistik innebär också att SKR kan tillhandahålla prognosunderlag avseende framtida utfall rörande skatter och bidrag för enskilda kommuner. Något som är av mycket stor vikt för en fungerande ekonomisk planering i enskilda kommuner.

Avslutningsvis bör det understrykas att Jönköpings kommuns bedömning avser de sammantagna förändringarna så som de presenterats i utredningen. Förändringar i enskilda delmodeller kan resultera i betydande skillnader i utfall för enskilda kommuner. Görs förändringar i delmodeller i fortsatt beredning måste kommuner ges möjlighet att på nytt yttra sig över föreslagna ändringar.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

Ann-Marie Nilsson
Kommunalråd

Johan Fritz
Stadsdirektör